

Šv. Mišias aukoja brolis pranciškonas Gediminas Numgaudis

Smuikininkas Vytautas Mikeliūnas

Rafailas Karpis, Arkadijus Gotesmanas ir Darius Mažintas

Aktorė Nelė Savičenko

Dainuoja solistas Rafailas Karpis

Zita PAULAUŠKAITĖ

Kad nuo rytojaus nebūtum liūdnas...

Žydų kultūros vakaras Pakutuvėnuose

Blyškus rugpjūčio 24 – osios dienos vakaras. Vasara baigiasi ir šiek tiek graudu. Važiuojame į Pakutuvėnus, į kaimą, kurio nebėra. Tik Bažnyčia vidury laukų. Vieniša liudininkė tų laikų, kai čia gyveno gausi ir smagi žemaitiško kaimo bendruomenė. Nors žmonės iš tų vietų išblaškė atšiauri istorija, kaimo pavadinimas nedingo. Apleistą bažnyčią vidury laukų atrado vienuoliai pranciškonai ir vieta tapo gyva. Ir tą vasaros pabaigos vakarą bažnyčia vos sutalpino iš visur suplaukusius žmones. Čia buvo aukojamos šv. Mišios už tuos, kurie niekada nebegriš namo. Broliai pranciškonai pakvietė žmones melstis už buvusius kaimynus, už mūsų draugus žydus. Brolis Gediminas Numgaudis kalbėjo apie baisią nuodėmę, prislėgusią Lietuvos žemę. Siaubingose žudynėse dalyvavo ir lietuviai, pakėlę šautuvus prieš žmones, šimtmečius gyvenusius greta. Kad daugiau kaip devyniasdešimt penki procentai Lietuvos žydų buvo nužudyti, nuodėmės našta krenta ant visos Lietuvos žmonių. Žudydami, kankindami, žemindami žmones, žudikai neretai dangstėsi Dievo vardu. Kaušėnuose mirti atvartoms žydaitėms gimnazistėms buvo pasiūlytas krikštaitas. Taip jos liksiančios gyvos. Atvežtas kunigas mergaites pakrikštijo... Ir jos buvo sušaudytos. Jau krikščionės... Kretingoje suklupdę ant kelių žydus varė. Ir mušė, mušė... Paskui skandino gimnazijos tvenkinyje. Ir šaudė į galvas tų, kurie išnirdavo iš vandens paskutinį kartą oro gurkšnį įkvėpti. Neapsakomas, žmogaus protu neaprepiamas žiaurumas. Nepaaiškinamas, nesuvokiamas žiaurumas...

Mergaitė skaitė Lietuvos miestų pavadinimus ir juose nužudytų žydų skaičius. Pavadinimas - skaičius, pavadinimas - skaičius... Sausa statistika, bet už jos slypi kiekvieno žmogaus pergyventas siaubas. Ne visi miestai išvardijami, ne visi skaičiai pateikiami. Tik didieji, kuriuose ir skaičiai didžiausi. Mažesnieji miesteliai su savaisiais nužudytų žmonių skaičiais liko garsiai neperskaityti. Liko tyloje, kuri apgaubė į bažnyčią susirinkusiuosius.

Nėra žodžių, kuriais būtų galima kreiptis į nužudytus mūsų bendrapiliečius. Nėra žodžių, kuriais galima maldauti jų atleidimo. Nėra žodžių, kuriais būtų galima išreikšti gėdą ir pasibjaurėjimą tais mūsų tautos vyrais, kurie anuomet paėmė į rankas šautuvus. Ir šaudė, šaudė... Ir sušaudė, sukruvino mūsų visų garbę. Nežinau, kaip kitiems, bet man Izraelyje nėra lengva

pasakyti, kad aš iš Lietuvos. Tą vakarą brolis Gediminas Pakutuvėnų bažnyčioje sakė, kad mes – lietuviai ir žydai – turime kalbėtis, turime bendrauti. Mus, krikščionis, su žydais jungia ne tik bendra istorija, bet ir Kristus.

Po šv. Mišių brolis pranciškonas Gediminas pristatė paskutinįjį Plungės žydą Jakovą Bunką, kuris daugybę savo gyvenimo metų atidavė žydų tautos istorijos ir kultūros išsaugojimui, kuris yra tas žmogus, kuris dar gali papasakoti apie savo gentainių gyvenimą. Bažnyčioje buvę žmonės stovėdami ilgai ir nuoširdžiai plojo atminties sergėtojui ir vieninteliui šiame mieste likusiam autentiškos žydų kultūros puoselėtojui Jakovui Bunkai.

Paskui visi kviečiami į salę pasivaikinti arbata. Vėliau vyks žydų muzikos ir litvakų poezijos vakaras. Jau vėsu. Temsta. Arbatos puodelis rankose ir besišypsanti mergaitė prie arbatos puodo – jaukiai besimezganti bendrystė su nepažįstamais žmonėmis didžiuolėje salėje. Laukiame...

Vakarą pradeda aktorė Nelė Savičenko ir smuikininkas Vytautas Mikeliūnas. N. Savičenko skaito litvakų poetų eilėraščius. Pirmas eilėraštis nežinomo autoriaus, rastas 1941 metais Vilniaus gete "Nuo rytojaus būsi liūdnas..."

Antroji vakaro dalis skirta muzikai ir dainoms. Operos solistas tenoras Rafailas Karpis atlieka aranžuotas žydų dainas jidiš ir hebrajų kalbomis. Groja pianistas Darius Mažintas, perkusininkas Arkadijus Gotesmanas, saksofonininkas Petras Vyšniauskas. Projektas "Malda" – retai Lietuvoje skambančios dainos, perpintos džiazo improvizacijomis, virsta malda.

Jidiš kalba – Lietuvoje, o ir Izraelyje, nykstanti kalba. Senoji litvakų kalba, kaip ir visas žydų kultūros paveldas Lietuvoje, grimzta į nebūtį, į užmarštį. Atlikti žydų dainas netradicine sudėtimi ir nuspalvinti jas džiazo spalvomis kilo Arkadijui Gotesmanui.

Dainos – tai anuomet Lietuvoje gyvavusios gausios ir spalvingos žydų bendruomenės palikimas. Solistas Rafailas Karpis viename savo interviu yra sakęs, kad šias dainas jis girdėjęs nuo vaikystės, jas dainuodavusi jo močiutė. Jis prisimenąs, kaip abi jo močiutės virtuvėje šnekėdavo neaiškia, negirdėta kalba. O lopšinė, dainuojamos jidiš kalba, būdavo tokia mistika. Lietuvos žydų bendruomenės istorija yra jo protėvių istorija. Tai jo paties šaknis ir jam įdomu prie to prisiliesti.

Dainos nesuprantama kalba jaudina, nes klausai ir suvoki – jose slypi ilga istorija. Mažų miestelių žmonių istorijos. Jų likimai, jų skausmas, jų viltys, jų amžinas tikėjimas. Žmonių jau nebėra, bet jų dainos, jų kalba – lyg stebuklas, lyg svajonė – vėly ir tamsų vakarą skamba čia, Žemaitijoje. Skamba dainos iš devyniolikto ir dvidešimto amžių, surinktos po kruopelyte. Tai taip jaudina...

Jolantos Kliekutės ir Zitos Paulauskaitės nuotr.
Plungė

Petras Vyšniauskas ir Arkadijus Gotesmanas

Perkusininkas Arkadijus Gotesmanas

Palaiminimas